
---

vediau

Numerò 2

SETEME-OCTOBRE 2004. AN I

EI PORTADA

UA, CDA e PRAG consensuen un document sus Aran entà includir en nau Estatut

Eth tèxte recuelh era possibilitat qu'Aran age ua segona lei de regim especiau

VEDIAU

Catalonha a encetat eth procès de refòrma der Estatut d'Autonomia. Profitant era escadença (mielhor: eth moment istoric), es partits qu'an representacion en Conselh Generau (UA, CDA e PRAG) an acordat per consens ua propòsta entà qu'eth nau Estatut age un títol especific sus Aran. En sies punts, eth tèxte recuelh çò qu'aurie de preveir eth títol nomenat. Eth document, aperat *Era Reforma*

Eth prumèr Plen deth Conselh Generau despús des vacances d'ostiu.

ES VEGUERIES E ARAN

Eth document demane qu'Aran non s'includisque ena vegueria der *Alt Pirineu i Aran*. Mès açò non ei senzilh, ja que depèn der estatus administratiu e juridic dera vegueria, qu'afècte ara division electorau.

der *Estatut d'Autonomia e Aran*, cerque eth reconeixement dera «singularitat privatiua» d'Aran, en tot protegir es institucions pròpies de govèrn, mès enlà dera d'organizacion locau. Demane ath delà ua segona lei de regim especiau damb naues

competències de «cession obligatòria» que pogue votar eth Parlament en tèrme maxim de dus ans, e tanben eth reconeixement der aranés coma lengua pròpia de Catalonha. Es declaracions exprèsses qu'Aran non sigue includida en cap de division territoriala que non sigue era madeisha e qu'eth Sindic sigue er ordinari dera Generalitat en Aran, complèten es contenguts deth tèxte.

Renóncies

Eth consens artenhut ei arribat despús d'un procès qu'a implicat renóncies per part des grops qu'an negociat eth document qu'ara presenten ara societat civiu tà que i digue era sua. Eth resultat ei ua propòsta fòrça assomibla pes ponents deth nau Estatut.

Era reforma der Estatut, per Paco Boya. p. 3

EDITORIAU

¿Vediau?

Este es el segundo número de *Vediau*, una publicación progresista, aranesista y abierta a la sociedad, que nace con un espíritu de crítica constructiva y con la voluntad de generar debate en torno a los asuntos públicos que afectan a Aran, esto es, a su gente. En este sentido, *Vediau* recupera, aunque sea metafóricamente, el significado original de la palabra que le da nombre. «Vediau» era la palabra que se utilizaba para referirse al

trabajo realizado en beneficio de la comunidad. *Anar a vediau*, pues, suponía hacer tareas de servicio público, como limpiar los caminos municipales, sin remuneración alguna. Desde este punto de vista, la exigencia del bien común debía regular por dentro una sociedad, de donde emana la legitimidad del poder. Esta es la gran apuesta de la política: representar los intereses de la comunidad. Así «se va a *vediau*», se hace *Vediau*.

ARAN

ERA ALTERNATIUA D'UNITAT D'ARAN

UA prepausa un Plan Estrategic entà reactivar eth torisme

VEDIAU

Eth pòrtaveu d'Unitat d'Aran (UA) en Conselh Generau, Paco Boya, a reclamat ath Govèrn aranés que «reaccione» entà arturar era crisi deth sector toristic en Aran. Es donades son contondentes. Era ocupacion toristica en Aran a amendrit un 16,4 % pendent eth mes d'agost. Segontes Boya, «era promocion ei praubà e cau ampliar mercats». Per aquerò, UA demane ar Executiu mesures entà reactivar eth torisme d'ostiu e primauera mejançant ua accion conjunta entre eth Conselh e es ajuntaments. Entà UA, ei de besonh activar eth Plan Estrategic deth Torisme d'Aran e refortir era mèrca Pirinèus entà daurir naues expectatives en camp

dera economia que permeten omogeneizar es desequilibris sasoèrs e es diferències entre sectors economics. En aguest sens, eth govèrn municipau de Vielha a començat a elaborar dejà un model alternatiu, frut d'ua reflexion professionau e seriosa, damb eth convèni qu'a signat damb era Universitat de Girona entà redactar un plan estrategic.

CASTIÈRO

Joan Riu con el subdelegado del Gobierno en Lleida, José Ángel Flores.

Riu recibe la visita del subdelegado del Gobierno en Lleida

VEDIAU

El alcalde de Vielha, Joan Riu, ha recibido al subdelegado del Gobierno en Lleida, José Ángel Flores, que ha confirmado el plazo de las obras de la mejora del Pòrt de Vielha, que, según el Ministerio de Medio Ambiente, acabarán este mes de septiembre. Riu ha recordado al subdelegado del Gobierno, que ha visitado los cuarteles de la Guardia Civil de Vielha y Bossòst, que el Ministerio de Fomento ha de invertir más dinero en la recuperación de las instalaciones de los cuarteles de Vielha. De hecho, el edificio necesita una urgente actuación para garantizar la seguridad de sus inquilinos porque se encuentra en mal estado.

CULTURA**L'aranès, a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara**

VEDIAU

L'Institut Ramon Llull promourà l'occità de l'Aran (l'aranès) en la propera edició de la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara (FIL), a Mèxic, on la cultura catalana és la convidada d'honor. L'aranès s'inclourà en l'apartat de la diversitat lingüística de Catalunya que integra el pavelló dedicat a la cultura catalana. Segons l'Institut Ramon Llull, l'aranès constituirà un dels principals temes a tractar en el col·loqui anomenat *La diversitat lingüística en el context de la globalització* que s'estructura entorn de dues taules rodones: per una banda, «Legislació i polítiques lingüístiques a Mèxic i a Catalunya». Per una altra, «Drets lingüístics, pluralisme i ensenyament de llengües». En aquesta última hi participarà el diputat al Parlament de Catalunya, Francesc X. Boya, mentre que el director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, Miquel Pueyo, serà un dels ponents de la primera taula.

El espectáculo de Pepe Rubianes triunfa en Vielha

VEDIAU

Cerca de 500 personas disfrutaron el pasado 4 de septiembre de la actuación de Pepe Rubianes en el Palai de Gèu de Vielha. *Rubianes solamente* lleva ya 8 temporadas en Barcelona, con 900 funciones y más de 300 bolos en gira. Casi 600.000 espectadores han asistido al espectáculo. Este bolo de Vielha, organizado por *Teatre de Vielha*, se enmarca dentro de la apuesta decidida por la cultura y el entretenimiento del Ayuntamiento, que tiene continuidad en noviembre con más teatro.

PIRINÈUS**La Generalitat concedeix ajuts a universitaris de l'Alt Pirineu i Aran**

VEDIAU

El Departament d'Universitat i Recerca de la Generalitat de Catalunya ha decidit concedir ajuts per a mobilitat comarcal als estudiants residents a les comarques de l'àmbit de l'Alt Pirineu i l'Aran que accedeixen per primera vegada en una universitat catalana en el curs 2004-2005. Les famílies a què va adreçat aquest ajut per a mobilitat han de viure en una de les següents comarques: Alt Urgell, Alta Ribagorça, Cerdanya, Pallars Jussà, Pallars Sobirà i Val d'Aran. El Departament calcula que l'import màxim per ajut serà de 2.000 euros, d'acord amb les disponibilitats pressupostàries. El termini estimat de presentació de la sol·licitud és de l'1 al 15 d'octubre de 2004.

LIUREPENSAMENT

Era reforma der Estatut

FRANCÉS BOYA ALÒS

Es fòrces politiquas aranesas an consensuat, en aguest passat mes d'agost, un document tà demanar eth reconeishement explicit deth hèt diferenciau aranés en àmbit de Catalonha. Cau díder que d'aguesta iniciativa, ath delà deth contengut qu'ei fundamentau entà auançar ena timida reconeishença que ne hec er anterior redactat estatutari, cau remarcar era oportunitat que represente en çò que hè ath consens. Es

Ei ora de saber ce per qué era nòsta maxima institucion a tan pòc de crèdit ena societat

aranesi demanen toti a ua aquerò que per istòria e tradicion les correspon, e aguest ei un merit de toti e ua mòstra de cultura e d'intelligència politica.

Totun, ara ei tanben ora de saber ce per qué era nòsta maxima institucion a tan pòc de crèdit ena societat e per qué en aqueri àmbits enes quaus, sense besonh de modificacions legaus, podiem auer auançat mès ena construccion dera estructura institucionau aranesa, non ac auem hèt o non ac auem hèt pro.

Possiblement perqué, en prumèr lòc, eth Govèrn d'Aran a de començar a entèner que mos cau dar a ara nòsta maxima institucion un discors nauèth, que se tengue ena volentat de servici, e supère es temptacions partidistes que pendent aguesti ans an desprestigiat e desprestigien es sues actuacions.

Ei eth moment de hèr un cambi, ua inflexion en futur des nòstes institucions. Era discussion non ei sonque juridica o semantica, ei ua

Era definicion de país a de començar a implicar es valors dera participacion

discussion de hons ena quau, era definicion de país a de començar a implicar, non sonque era administracion deth poder e era gestion competenciau, senon tanben es valors dera participacion, dera democràcia e dera etica ena administracion d'aqueth poder. Tot aquerò ei fundamentau tà bastir un projècte de toti e tà toti.

Francés Boya Alòs. Conselhèr Generau. Pòrtaveu UA-PSC

Analisi/ Plen deth Conselh Generau der 1 de seteme

VEDIAU

1. Eth pressupòst ei ua prevision seriosa e responsabla des ingressi e despenes futurs d'un govèrn entà un exercici. Eth Conselh Generau non ac entén atau. Eth Govèrn aranés ja a modificat es pressupòsti d'enguan tres viatges. Sustot tà partides de despena correnta. Determinades ampliacions d'aguestes partides èren previsibles dejà en deseme, quan se votèc eth pressupòst damb er unic supòrt de CDA. Per aquerò, en darrèr Plen, Unitat d'Aran (UA) e eth Partit Renovador d'Arties e Garòs (PRAG), an votat contra era modificacion de crèdit deth pressupòst generau. Andús grops denóncien aguesta situacion que mòstre ua manca de rigor ena planificacion e en dessenh des pressupòsti.

Era eficàcia deth Conselh

2. Eth Conselh tanpòc acabe d'entèner era foncion des aubèrges de joenessa. Aguestes, gestionades per Tojuva, an deishat de prestar es sòns servicis tipics. Ara desvolopen ua foncion mès tanhenta ara que pòt aufrir un otèl. En ma-

Eth Conselh modifique tres viatges eth pressupòst

deish plen, UA a reclamat un nau sistèma de gestion d'aguesti establiments, que respècte es melhores de contractes entath personau, qu'esvite qu'es aubèrges demoren barrades en tempsada nauta, e que dòte d'autonomia de gestion a cada es-

tabliment. UA entén qu'ei de besonh aplicar eth modèl deth contracte programa e era equiparacion des prestacions de servicis e condicions d'accessibilitat as des aubèrges dera Generalitat.

3. Es òbres dera urbanizacion de Ruda son començadas. Mentretant, rebrembe UA, eth Conselh a de controtlar mès era grava e es materiaus que s'utilizen ena òbra, pr'amor que, encara que non ac semble, eth Govèrn aranés a era competència de Mieï Ambient, e per tant, l'a d'exercir.

4. Arribadi ad aguest punt, ei licit demanar-se s'eth Conselh ei capable de gestionar e autoregular damb eficàcia es nòsti recursi e es nòsti intèressi. Tà d'aquerò auem er autogovèrn.

ARA CONTRA

A on ei eth lauader?

VEDIAU
Qui non sap a on se place eth lauader deth sòn vilatge? Un lauader ei un depòsit d'aigua damb plans inclinadi enes costats, qu'abantes ère destinat entà hèr-i era ruscada. Aguest ère eth sòn usatge e aguest, eth sens triviau qu'es sòns contemporanèus e nosati madeishi li baham. Totun, des deth punt de vista istoric e sociologic, es lauaders s'auien convertit ath delà en vertaders lòcs d'amassada (lèu lèu coma «centres neuralgics») a on s'intercambiaue fòrça informacion des hilats dera comunicacion orizontau. Es ahèrs dera vida vidanta, per tant, neurien aguest tipe d'informacion que se transmetie tot soent entre es hemnes des classes populars de cada vilatge mentre aguestes hègen era bugada.

Perdudes es sues foncions, eth lauader forme part deth paisatge

urbanistic (e toristic) des pòbles d'Aran coma mèrca d'un des petiti grani antecedents dera societat de masses deth segle XX. Tament que fòrça conselhs dera vila deth país an optat per salvar e suenhar es sòns lauaders qu'encara recuelhen era aigua dera montanha que refresque a bèth excursioniste esvaït de calor. Mès non ei estat atau en

Es Bòrdes demore sense lauader, lòc a on es hemnes se transmetien informacion dera vida vidanta

Es Bòrdes, a on eth govèrn municipau (de CDA), sense hèr cap tipe de consulta, de patac a decidit des hèr eth sòn lauader de deuant dera glèisa pr'amor qu'ère «massa lord». Per aquerò, en nau espaci se plaçarà quauque banc des d'a on, assetiat, se pòt veir quèir en ua des pobèlles que tanben s'i an de mèter, era lordèra deth lauader que non se limpièc.

Ben, aumens a partir d'ara es vesins d'Es Bòrdes s'estauvien de respòner ath toriste que demane per emplaçament deth lauader.

ERA COMUNA

Marcabrun

Eth futur fotut

Era paret de contencion dera Ruda ja ei hèta e es òbres dera macroubanizacion van fòrça auançadas. Gràcies ara benevolència der anterior Govèrn dera Generalitat e des institucions deth país, aquíu se bastiràn milers de places de parquing, 500 abitatge nau e tres otèls. Gràcies. Ara sabem qu'Aran non ei nòste, qu'eth poder economic s'escape deth contròtle deth poder politic, coma consequéncia d'un procès de «minimizacion» (Noam Chomsky) der espaci public. Er espaci public transforme es particularitats entà arténher era volentat generau e articule era comunautat, basada ena mútua responsabilitat etica (Zygmunt Bauman). Ei a dèder, non i pòt auer comunautat sense ua practica dera responsabilitat compartida. Segontes açò, era comunautat aranesa non existís pr'amor qu'aguest país se desvolpe de manèra improvisada. Utilizant eth nòm der autogovèrn, era dreita de CDA redusís eth futur as pròpleus menutes en tot acabar damb era idia de melhora, de progrès. Ací er unic progrès que i a, coma demòstre Ruda, ei eth basat ena rendibilitat deth solèr e era nhèu a cuert tèrme, qu'ei ath madeish viatge un progrès bastit sus es roeines des hònts de long tèrme d'aguesta rendibilitat. Eth problèma non ei era modificacion dera natura, que mos a balhat era civilizacion. Eth problèma ei era massificacion deth territòri, qu'altère era civilizacion contra era majoria.

ERA IMATGE

Unitat d'Aran ha visitado la sede del PNV (la Sabina Etxea) en Bilbao, a invitación de los nacionalistas vascos. En la imagen vemos (de izquierda a derecha) a Paco Boya, secretario general de UA; al senador del PNV, Xabier Albistur; a Josu Jon Imaz, presidente del PNV; a Emilio Medan, alcalde de Les y diputado provincial; y al presidente de UA, Arturo Calbetó.